

NEMZETI ZENE FELÉ

A mult század hatvanas éveiben, mikor a levitézlett Bach-korszak után a magyar nemzeti gondolatnak derengeni kezdett: az egész magyar intelligencia arra törekszik, hogy hazafias érzéseinek formát adjon. Keresi a mindennapi élet számtalan megnyilvánulásában az alkalmat, hogy nemcsak külsejében, de belsejében, lelki életében is dokumentálhassa magyarságát, hazafias érzelmeit. A magyar ruhaviselet külsőségeihez fűzi a szellemi élet magyaros megnyilvánulásait. Irodalomban, művészetben, tudományban egyaránt dokumentálni igyekszik nemzeti jellegét. A kor költői és írói egyaránt arra törekednek, hogy írásműveikkel a nemzeti eszmét szolgálják, és így lelki táplálékot nyújtsanak a lábadozó betegnek, a Bach-korszak által majdnem leterített Nemzetnek.

A művészetek a nemzeti gondolat fellegvái; ezek hatnak leginkább e kor emberének fogékony lelkére, ezek termékenyítik meg érzelmeiket és képzeletvilágukat. A költészet, az irodalom közvetlenül, mert hiszen a szó, a beszéd szabatosan fejezi ki az eszmét, a zene pedig közvetve, eszmetársítások, asszociációk segítségével. Míg a szónak, a beszédnek kifejezője, a nyelv, közvetlen, szabatos, és egy-egy tömör mondattal súlyosan fejezi ki gondolatainkat, addig a zene — értem a magyar zenét — saját külön nyelvének jellegzetességével, hangulatának bájával, fordulatainak magyarosságával szólaltatja meg a nemzeti érzéseket. Az a nagy lelki depresszió, mely maradványa még az elnyomatás szomorú éveinek, óvatossá teszi íróinkat, költőinket gondolataiknak kertelés és kerülgetés nélkül való leírásában; a zene azonban szabad, szárnyaló beszédét megérti mindenki, ki lélekkel figyel reá. És a zene ilykép még az óvatosakat, a bátortalanokat is felvillanyozza, nemzeti érzésüket acéllá kovácsolja. Gondoljunk csak Erkel Bánk bánjának óriási sikerére, melyet a mű zenéjének kiválósága és magyarossága aratott; ennek a sikernek csak kiegészítője a szöveg, mely a zenével kapcsolatban a cenzúrához szokott, lenyügözött lelkeket egy csapással felszabadította. *A zenében, ebben a cenzurázhatatlan művészetben látják a felszabadulás, az önálló nemzeti lét hajnalát azok, akiknek ajkáról az elnyomatás szomorú kora alatt legfeljebb halk sóhajtsák.* A zene a megújhodó nemzet első igazi életnyilvánulása, magyar szívének első dobbanása, lüktető vérkeringése.

Pedig a hatvanas évek magyar zenéje még nem az a kiforrott művészet, amely egy nemzet kulturális nagyságának fokmérője lehetne. Gyenge kis virág, melyet gondosan ápolni kell, hogy nagyra nőjön, hogy idővel jelentős tényezőjévé váljék a magyar művelődésnek. Néhány kiváló alkotóművésznünk ugyan van már ebben a korban is Erkelen és Liszt Ferencen kívül, de ezek még mind bátortalanok, és ami a főhibájuk: a zene magyarosságát csak külsőségekben keresik, azokban a külsőségekben, melyek a

több évszázados cigányzenéből kerültek át a magyar zenébe. A magyaros köntös, a cigányos ritmus, a stereotip frázisok, melyek a hatvanas-hetvenes évek korának majdnem minden zenei alkotásában megnyilvánulnak, gátolják az *igazi magyar zeneművészet* kifejlődését. Pedig e kornak kritikusai, zeneírói, esztétikusai (Ábrányi, Mosonyi, Bartalus) mily gigászi küzdelmet vívnak hogy a magyar zenét a cigányos sallangoktól megtisztítsák, hogy azt jellegének sérelme nélkül művészivé formálják át. Ezzel, a hivatottaknak a dilettánsok ellen vívott harcával indul meg az erjedés korszaka, melynek végén, a XX. század első évtizedeiben már előttünk áll az igazi magyar műzene, az a pompázó virág, melyet az idegen nemzetek virágoskertjében is díszes hely illet meg.

A magyar műzenének az életképesség még egy súlyos próbáján kellett átesnie, mely megrázóbb volt, mint a dilettánsoknak a siker megszerzése céljából indított több évtizedes rohama: és ez az *általános művészi világorradalom*, mely a képzőművészek agyrémeivel kezdődik és utolsó kilengésével a zenét érinti. De a magyar műzene kiállotta ezt a csapást is, és ha ideig-óráig tombolhatott is a művésziatlenségnek a naturalizmusban, neoimpresszionizmusban, futurizmusban és kubizmusban megnyilvánuló kilengése, az egészséges magyar zene kiheverte ezt a felforgató támadását a dekadenseknek.

Ez az úgynevezett zenei reform a modernség, a haladás, a fejlődés jelszavaival jött, pedig méhében a tagadás gondolata érlelődik. Merthiába igyekeznek egyesek ezt a torzművészetet az alkotó lángelme formáktól és hagyományoktól való felszabadultságaként üdvözölni; lényegében nem egyéb, mint a zeneművészet két örök főelemének: a *harmóniának* és *dallamnak* kirekesztése a zene rendszeréből. Igaz, hogy ez elv követői járatlan utakon járnak, másokat nem utánoznak: de vajjon lehetséges-e, hogy ez az eredetiséghajhászás pótolni legyen képes a művészetben azt, ami annak igazi lényege? Nem!

És hiába állítják egyesek, hogy ebben a művészetben(!) — a „magyar föld szaga“ és a „magyar róna virágai“ vannak: ne tévesszen meg senkit az ilyenféle beállítás: mert a magyar zenének a *dallamszépség* és a *harmónia* örök, állandó jelenségei.

De azért némi hasznát mégis látta a magyar művészet ennek az irányzatnak is: megtanított arra, hogy avatatlan kézzel, készületlenül, szóval dilettáns módon, kegyetlenül senki se nyúljon hazánk egyik legnagyobb kincséhez: nemzeti zenénkhez.

De, úgy látszik, ennek az irányzatnak napja már lealkonyul, és hamvadó üszkeiből egy olyan nemzeti irányú művészet születik, mely bátran vesenyezhet a művelt nyugat évezredek alatt kialakult zeneművészetével. Mert, ha hazai alkotóművészetünk európai érték a világ művelődésében, akkor azt, mi magyarok kétszeresen nagyra kell hogy lássuk a dekadens irányok tükrében. Az a vetés, melyet Liszt, Erkel és Goldmark elhintettek, bőséges gyümölcsöt fog hozni az egészséges magyar nemzeti művészet talajában, mert vajjon van-e nemzet, melynek annyi alkotó tehetsége volna, mint éppen a magyarnak, és van-e nemzet, melynek olyan zenei vezérei volnának mint éppen nekünk? És ezeknek alkotó művészete a magyar lélek egészséges talajában gyökerezik.

A nemzeti renaissance gondolata legyen a magyar zeneművészet éltető eleme.

Ifj. Toldy László.